

El primer que crida l'atenció del llibre és la portada, amb aquesta fotografia tan espectacular i tan poc corrent en un xiquet en aquella època.

—Afortunadament vaig trobar aquesta foto que és curiosa i és especial perquè me la va fer el meu germà amb una màquina molt bona, una Leica. Segurament li la degué portar d'Alemanya un dels meus cosins que van estar en la División Azul. Això és el trosset d'hort que tenim darrere la casa i es veu la fàbrica dels Noguera que teníem al costat. És representativa del paisatge entre camp i indústria i de la meua persona adolescent. Estàs enmig del camp, però amb corbata.

—Per què us heu decidit ara a publicar aquestes memòries? En el moment vital en què us trobeu, ja tocava?

—Algun dia havia de tocar. Ja fa molts anys que ho anava ruminant, perquè era una espècie de necessitat interior. Pensava que la meua infància i adolescència tenen alguna cosa d'especial. Quan vaig acabar la traducció de l'*Odisea* vaig dir: ara vull repensar-m'ho, faré els meus esquemes, els meus guions, prendré les meues notes. Aniré començant a traure aigua del pou de la memòria, que és més complicat del que pareix perquè no tinc molta memòria i no volia inventar-me res com fan alguns en llibres de memòries, com ara Canetti. El mateix Nabokov s'inventa coses. Volia convertir en literatura la meua experiència que també és, com diu la cançó, la d'un temps, la d'un país. Volia contar un temps històric i una manera de viure molt específica que era la meua de tindre un peu a l'horta i l'altre a la ciutat. El tramvia és el fil que va cosint una cosa amb l'altra.

—Acabeu de parlar del pou de la memòria, però en la introducció del llibre citeu sant Agustí i parleu de l'"ample palau de la memòria" com el magatzem on hi ha tots els elements d'on traieu el material per a escriure aquest llibre.

—La metàfora de Sant Agustí, parla del palau i vol dir que és un espai, un recinte que té moltes habitacions i molts compartiments. Aquí es van guardant els records, els mobles, el que siga. I per a traure-ho no es neces-

FRATIS I CAMPS

L'ample palau de la memòria de Joan F. Mira

Joan Francesc Mira acaba de publicar 'El tramvia groc', un exercici de literatura de la memòria per a narrar els seus primers anys. A través dels seus ulls es percep el temps de transformació que van marcar les guerres espanyola i mundial. En el llibre relata una infantesa feliç entre una casa de l'Horta Sud de València, on vivia, i el centre bulliciós de la ciutat, on estudiava. De camí, retrata el final d'una societat tradicional.

sita tindre molta memòria. És qüestió de fer un cert esforç. El cervell està fet de circuits que poden semblar apagats, però quan et quedes relaxat, tranquil, et poses a imaginar, et poses en un lloc i et va apareixent una habitació, una taula, i partir d'aquí et van apareixent unes imatges, i això comença a enllaçar-te, a produir unes connexions. Sense fer un esforç. Et centres. Jo ara puc tancar els ulls i puc imaginar el tramvia, veig la carretera aquella, els cotxes que passaven i arriba un punt que les imatges les veus com en una pel·lícula. I això és dur convertir-ho en text, en literatura, però és molt gratificant. Ho tornes a re-sentir. A re-viure.

—**Convertir la memòria en literatura és un exercici aparentment complicat. En aquest llibre, com ja fèieu en *El professor d'història*, hi ha paràgrafs molt llargs, també enumeracions prolíxes. Poseu la forma al servei del contingut?**

—He tingut sempre clar, però cada vegada més, que l'objectiu de la literatura és fer literatura. Per tant, la matèria narrativa és una cosa, ara diré una bestiesa, que arriba a ser secundària. L'important no és què contes, sinó com ho contes. No tinc cap teoria, però la literatura és literatura. Ara bé, al mateix temps, el llenguatge, el text, ha de transmetre alguna cosa. Això és la bona literatura, com la bona pintura. Velázquez, Goya... són esplèndids, però transmeten alguna cosa. Una angoixa, una joia, un dolor, una catàstrofe, un ambient... La literatura és el vehicle, però també hi ha d'anar alguna cosa a dins. El text mateix, el ritme del text, el tipus de vocabulari, la forma de la sintaxi, la manera d'escriure, són un vehicle que ha de transmetre una sensació. En el meu cas, moltes vegades pose pocs punts i això fa que el lector quasi haja de llegir en veu alta. Moltes vegades hi ha paràgrafs sencers que tenen un ritme mètric. Això em fa sentir l'esperança que el lector més que mirar què passa a la història, disfrute del fet mateix de la lectura.

—**La vostra casa a la Torre està situada a la Via Augusta i això us dona peu a fer en el primer capítol una mena de reconstrucció de tot el transcurs de la història, de tots els pobles que abans de vós han xafat i han llaurat el vostre hort. Però acabeu cobrint-ho d'una capa de ciment.**

—Em vaig voler imaginar com un xiquet de 8 o 9 anys mirant per la finestra el pas dels romans o de les tropes d'Anníbal o de l'exèrcit borbònic tornant de la batalla d'Almansa. A partir d'una cosa certa puc fer fantasia, però evidentment, aquell xiquet veia passar camions i cotxes i carros. I també vaig voler pensar qui havien sigut les primeres persones que van llaurar la terra del nostre hort. Nosaltres vam ser els últims. L'Horta Sud està molt industrialitzada, ens ho han cobert de magatzems, d'obra i de ciment i està molt més destrossada que l'Horta Nord. A l'altura d'Alboraia, Meliana, Foios, queda encara un bon espai amb aquella perfecció meravellosa de l'horta. Tinc una admiració sense límits per aquell paisatge.

—**L'horta és la mesura de totes les coses per a aquell xiquet?**

—La mesura de totes les coses és

l'horta però també és la ciutat. Concretament, tot el que era el centre de València, el que era el barri de Velluters, en tota la seua esplendor de les cases de prostitució, l'antic hospital. El carrer on vivia la meua tia, que era el carrer de Gascons, el carrer de Sant Vicent i el col·legi dels escolapis... això és la meua València. I el carrer de Pelai, on he viscut jo després, on vivien també unes ties meues. No vivia separat de la ciutat. El meu "estar en el món" no era només estar en l'horta, però sí que tinc una certa satisfacció d'haver nascut i haver-me criat ací. I, a més, d'haver-me criat en el doble espai de viure, tindre el punt de la ciutat com a presència i referència contínua.

—**Aquest trànsit, aquest estar entre dos llocs no és només físic, perquè en algun moment del llibre parleu de la consciència d'haver viscut un canvi d'època.**

—Vaig viure la meua infància i adolescència en un moment de transició cultural, de guerra i postguerra espanyola i europea. Era una època de misèria, de fam, etcètera, però també de final d'una forma de viure, d'estar a la terra, a la ciutat. En aquella època, els anys quaranta i cinquanta, el camp tradicional, la ciutat tradicional, estan en el seu últim moment. Després ja res no és igual. Ni les formes de vida, ni de treball ni de mentalitat, ni tan sols en el conjunt del que és la vida domèstica. Jo visc en una casa que està en el terme municipal de València, a la vora d'un carrer important, d'una carretera, passant el tramvia per davant de casa... però no tenia aigua corrent. No tenia quarto de bany, no tenia telèfon, ni nevera, ni rentadora, ni calefacció. No tenia res d'allò que una generació després considera part de la vida més elemental. Tot això no existia en ma casa.

—**Vós naixeu tot just acabada la guerra, però no viviu ni la fam ni la misèria, ni parleu en el llibre de represàlies ni de morts durant la contesa. No estem acostumats a llegir això d'un autor nascut el 1939.**

—No érem pobres! No érem rics, però no érem pobres! El que era normal era no tindre totes aquelles comoditats. La gent només conta desgràcies, que van ser immenses, centenars de milers de persones sí que van patir desgràcies

directes, la guerra, morts, afusellats, represaliats, d'una banda i de l'altra, empresonats, però no vint-i-cinc milions de persones. Estem acostumats a contar el que és més tràgic, tortures, persecucions. Jo he de contar una història que és la de la major part de la gent. Perquè jo experimentava això però d'oïda. Per part de la meua família, alguna coseta havíem patit, potser els meus cosins, jo sabia que tenia un veí que havia estat a la presó, i l'altre, tal... Tenies la referència... No s'especificava més, per tant sí que estava envoltat d'aquell dramatisme, però a mi personalment m'arribava de segona mà i, per tant, això és el que estic intentant transmetre. La misèria a casa nostra no l'he experimentada, però sí que l'he vista en els meus quatre o cinc veïns.

—**És la línia que separa el pa blanc del pa negre.**

—Aquell record sí que el tinc. Recorde veure xiquets en la mateixa escola a on jo anava que tenien les cames primetes, i els genolls i les cuixetes que no tenien molla. I jo menjava el pa blanc amb xocolata i em miraven tots. Tanque els ulls i els veig.

—**Al llibre tampoc no trobem els drames que estem acostumats a llegir sobre l'educació franquista. Igual que a casa, sembla que a les diferents escoles per on passàreu també vàreu ser feliç.**

—Jo vaig ser molt feliç. Però tinc la sensació que la persona que només escriu i rememora aquell tipus de coses és que en realitat conscientment o inconscientment està buscant traure només el que pensa que té més *morbo*, que és més atractiu, que fa més impacte i que, a més, va més d'acord amb la seua ideologia. Escola de capellans, per exemple, o escola pública miserable, ergo repressió... Això no és una lògica. Vostè ha de contar la seua experiència. Que hi havia violència? Evidentment, però no em vull recrear en això. És molt fàcil, està molt fet. Als escolapis, evidentment, donaven bufetades, pegaven colps i hi havia capellans i professors molt bèsties. En algun altre llibre meu, *El bou de foc*, faig un record de la violència a l'escola, però això ja no m'interessa, això ja ho ha escrit tot el món, no m'interessa recrear-me en això. Entre altres coses perquè això a mi no em va fer cap efecte. Els anys del batxi-

FRATIS I CAMPS

“La mort traumàtica del meu pare em va deixar descol·locat, penjat en l'aire”

l·lerat i el col·legi els he passat una mica per damunt perquè aquells anys en una escola de frares estan més que tocats i suats. M'interessa molt més el que vaig sentir des de menut. La primera mestra, la segona mestra...

—**La primera era una escola mixta.**

—La primera sí, perquè no hi havia res més. L'escola de donya Josefina, i després l'escoleta miserable de donya Conxa, que era una mestra apartada en un piset. Jo explique les coses que se m'han quedat i que formen part del que anirien donant gruix i consistència a la meua vida.

—**La gent que busque morbo no en trobarà en aquest llibre.**

—No, ni tampoc aquell sexe infantil que hi havia. Podria haver-me recreat en això, però per a què? *Morbo*, sexe i violència? Per l'amor de Déu! A l'horta n'hi havia, d'experiències. Mentre que la majoria de xiquets de ciutat, tot això, no ho van experimentar mai. Jo ho sabia pels meus companys del col·legi. No es

podien imaginar que quan tenia 7, 8, 9 anys fera les coses que jo feia amb les meues veïnetes. A les ciutats i sobretot en les classes socials ja mitjanetes no passava. No es tocaven el cul. Ho he poitzat un poc. Era innocent, però aprenies. Això s'acabava cap als 12 anys, en què les xiquetes es tancaven i ja no volien saber res. Això ha fet que no arribara a veure mai el sexe com una cosa distant, estranya, o fins i tot negativa, prohibida, repel·lent, com ens posaven al cap quan estava amb els escolapis, però això ja és una altra història

—**En aquest volum la història para quan decidiu fer-vos sacerdot després de la mort del vostre pare.**

—La mort del meu pare em va canviar la vida. Jo tenia una relació molt especial amb mon pare. Aquella mort traumàtica em va deixar descol·locat en el món. Em va deixar penjat en l'aire.

—**Tan descol·locat que quan l'escriuiu deixeu de ser tan minuciós com al principi, desapareixen els records.**

—El trauma va ser tan gran que del funeral de mon pare no recorde res, i per tant no hi ha res al llibre. Me'l podria reinventar. No em costaria gens i no m'equivocaria, perquè segurament va ser tal i tal; però no em va deixar cap record ni visualment ni físicament.

—**Després d'això vénen els anys al seminari, a Roma... Esteu ja preparant una segona part d'aquestes memòries?**

—La segona part d'aquest llibre és només una idea. No ho tinc decidit. Si, quan passen uns mesos, comence a veure la cosa per on va i comence a tancar els ulls i a re-memorar i connecte, ho faré. Si veig que no connecte amb aquell passat, no ho faré. Això requereix unes condicions. Després d'aquest llibre em trobe buit, però també em trobe més ple.

—**Tornem a la coberta del llibre, a la foto. Qui és aquest xiquet?**

—... Això sóc jo buscant el meu equilibri. Encara no l'he trobat. No sé si està damunt d'un pal. L'equilibri, fins i tot quan el trobes, sempre hi ha una part que no està segura. La meua vida sempre ha sigut així. Hi ha una línia recta, però també hi ha angles. Hi ha un equilibri inestable i això ha sigut tota la meua vida.

Esperança Camps